

Mond met godslastering: // de ombeschaamde uitroepen van de kleine hoorn bij Dan. 7. Aangezien hier weer de tijdsperiode van 42 maanden duurt kunnen we eruit afleiden dat het allemaal over dezelfde tijd gaat.

Aorist en futurum: vanaf vs. 8 is in het Grieks het futurum (toekomst) gebruikt. Het van eeuwigheid vastgelegde besluit is, was en zal uit komen. Met zijn aandachtigheid *wie oren heeft* wijst Joannes erop dat wat JHWH heeft bepaald dat men dit niet moet proberen te ontwijken. Er zit een parallelisme in *die dood met het zwaard, vergaat door het zwaard* (Matt. 26:52).

Politiek en filosofie: Het Roomse Rijk (de draak) en het beest (onderdaan van de draak) spelen op mekaar in. Het beest lijkt zachtzinniger (listiger). Dit beest wordt doorgaans aanzien als de intellectuele stromingen die tegen het christendom ingaan.

Het tweede beest: in tegenstelling tot het eerste beest dat **uit de zee** kwam (uit het westen) komt dit tweede uit de aarde (Aziatisch continent). De zachtzinnigheid en de dubbelzinnigheid is al getekend door de twee horens (lam). Het eerste beest streed tegen de **leeuw** van Juda. Dit tweede beest vecht tegen het **lam**. Het gaat hier over de mysterie godsdiensten -eredienst van Mithras en Sol Invictus (Aurelianus, Diocletianus en Juliaan de Apostaat) Deze vermenging met Aziatische mystiek kwam de Keizercultus in de tweede eeuw ten goede. De twee beesten zijn van alle tijden. Ook al kan men ze in de eerste christenheid ook tijdens en na het leven van Joannes situeren.

Aan ons om ze nu te onderkennen. Wat we nu meemaken is de uiteindelijke strijd tussen GOED en KWAAD, JHWH en de SATAN.

De maatschappelijke macht, economie en staat en de cultuur, kennis en ideologie staan ter discussie. We moeten er onze weg in zoeken.

¹ *Want zie, de d... ag komt, brandend als een oven! Dan zullen alle overmoedigen en allen die goddeloosheid bedrijven, zijn als stoppels, en de dag die komt, zal hen in brand steken – zeg de HERE der heerschers – welke hun wortel noch tak zal overlaten.) Mal 4:1*

Mithras was mogelijk gebaseerd op de Oud-Perzische god Mithra die ook een belangrijke rol speelde als goddelijk wezen in het Zoroastrisme, en die eerder ook als Mitra naast Varuna, Agni en Indra voorkwam in het pantheon van de Indo-Ariërs die zich op de Vedische traditie beriepen. Volgens sommigen zijn bepaalde kenmerken van de figuur Jezus ontleend aan Mithras. Er zijn opvallende overeenkomsten tussen de twee: zo werd Mithras (net als volgens de traditie Jezus) op 25 december geboren van een maagdelijke moeder, was hij de zoon van God, had hij 12 discipelen en een laatste avondmaal, werd hij in een graf in de rotsen gelegd, en herrees hij na drie dagen uit de dood. Opvallend genoeg zou 25 december ook de geboortedag van Osiris, Adonis en Dionysus zijn. Volgens critici van deze visie, zoals Lee Strobel, werd de Mithrascultus juist van deze elementen voorzien nadat het christendom populair werd, wat zou duiden op een omgekeerde beïnvloeding.

SVV – Openbaringen 13

1 En ik zag **uit de zee** een **beest** opkomen, hebbende zeven hoofden en tien hoornen; en op zijn hoornen waren tien koninklijke hoeden, en op zijn hoofden was een naam van godslastering. 2 En het beest dat ik zag, was een pardel gelijk, en zijn voeten als eens beers voeten, en zijn mond als de mond eens leeuws; en de draak gaf hem zijn kracht, en zijn troon, en grote macht. 3 En ik zag een van zijn hoofden als tot den dood gewond, en zijn dodelijke wonde werd genezen; en de gehele aarde verwonderde zich achter het beest. 4 En zij **aanbaden** den draak, die het beest macht gegeven had; en zij aanbaden het beest, zeggende: Wie is dit beest gelijk? wie kan krijg voeren tegen hetzelfde? 5 En hetzelfde werd een mond gegeven, om grote dingen en gods lasteringen te spreken; en hetzelfde werd macht gegeven, om zulks te doen, twee en veertig maanden. 6 En het opende zijn mond, om **Zijn Naam te lasteren**, en Zijn tabernakel, en die in den hemel wonen. 7 En hetzelfde werd macht gegeven, om den heiligen krijg aan te doen, en om die te overwinnen; en hetzelfde werd macht gegeven over alle levens, des Lams, Dat geslacht is, van de grondlegging der wereld. 9 **Indien iemand oren heeft, die hore**. 10 Indien iemand in de gevangenis leidt, die gaat zelf in de gevangenis; indien iemand met het zwaard zal doden, die moet zelf met het zwaard gedood worden. Hier is de lijdzaamheid en het geloof der heiligen. 11 En ik zag een ander beest uit de aarde opkomen, en het had **twee hoornen**, des Lams maakt, dat de aarde, en die daarin wonen het **eerste beest** aanbidden, **wiens dodelijke wonde genezen was**. 13 En het doet grote tekenen, zodat het ook vuur uit den hemel doet afkomen op de aarde, voor de mensen. 14 En verleidt degenen, die op de aarde wonen, door de tekenen, die aan hetzelfde toe doen gegeven zijn in de tegenwoordigheid van het beest; zeggende tot degenen, die op de aarde wonen, dat

Sibyllijnse literatuur: De Griekse en Hebreeuwse letter hadden in het kader van de literatuur van de tijd, vooral in wat men de Sibyllijnse literatuur noemt, een getalwaarde. Deze leer noemde men de **gematria**. De keizers hadden in V:10-50 op die manier ook een getalwaarde. In de vervolging was het handig om geen namen te noemen. Zo had men een bepaalde codetaal. Bv. over Christus schreef men de Zoon van de Grote God, bekleed met vlees, vier klinkers en een medeklinker tweemaal en dan wisten de gelovigen dat het om Ἰησοῦς ging. – De veel gebruikte uitleg gaat in de richting van -> 666 (of 616, een andere lezing) is voor de meeste exegeten nu Nero Hebreeuws (616 Latijn). Iets minder letterlijk vertrekt men van het feit dat (- zeker later dan Joannes, maar misschien ook al tijdens Joannes men Jezus in de gematria als 888 schreef (over-volmaakt) – 666 is dan de godheid van wat nooit volmaakt is.

Op de berg **Sion**: de Heilige plaats van Gods tempel (Jes. 2:3; 8:18; Joël 3:4; Ps; 2:7; 74:2) daar zal alle heil komen voor alle volkeren (Jes. 28:16; Ps. 50:2; Joël 3:5). Sion is uitverkoren Rom 9:33; Jo 12:15.. Hebr. 12:22 het Godsrijk dat op aarde begint en in de hemel voltooid wordt. In 4 Esdr 13:35.39 staat de Messias op de top van de Sion en roept de menigte en de 10 stammen. Deze Sion ruimte is op aarde, de tempel van 11:1 en de woestijn van de vrouw (12:6). Hier staan 144000 maagden met de naam van het Lam en Zijn vader tegenover die het teken 666 dragen. Uit de hemel komt muziek (donder en water).

Beest

Er is een parallel met het volk de vrouw en Christus. Hier gaat om de draak en het beest. Het gewonde Lam herrijst, het gewonde beest komt opnieuw. (Onder Vespasianus komt Nero Redivivus)

Het beest geeft zich uit voor God (2 Thess. 2:4), hij stijgt op uit de zee (de afgrond). Zijn koppen dragen **godlasterlijke namen**, zoals de heersers van die periode.

Hij heeft de karaktertrekken van de vier dieren uit Dan. 7:1 In het eerste jaar van koning Belsassar van Babylonië had Daniël een droom, beelden kwamen in hem op tijdens zijn slaap. Hij schreef die droom op en zijn verslag begon aldus: 'Ik had een nachtelijk visioen waarin ik zag hoe de vier winden van de hemel de grote zee in beroering brachten. 2 [1–2] 3 Vier grote dieren rezen op uit de zee, elk met een andere gestalte. 4 Het eerste dier leek op een leeuw, maar dan met adelaarsvleugels. Ik zag hoe zijn vleugels werden uitgerukt, hoe het dier werd opgetild, op twee voeten overeind werd gezet als een mens en ook het hart van een mens kreeg. 5 Toen verscheen er een tweede dier; het leek op een beer en het had zich half opgericht. Het hield drie ribben tussen de tanden van zijn muil, en het dier werd aangespoord met de woorden: *Sta op, eet veel vlees*.' 6 Daarna zag ik een ander dier; het leek op een panter, maar dan met vier vogelvleugels op zijn rug, en het had ook vier koppen. Dit dier werd macht toebedeeld. 7 Daarna zag ik in mijn nachtelijke visioenen een vierde dier, angstaanagend, afschrikwekkend en geweldig sterk, met grote ijzeren tanden. Het vrat en vermaalde alles, en wat overbleef vertrapte het met zijn poten. Het verschilde van alle dieren die daarvoor verschenen waren, en het had tien horens. 8 Toen ik naar de horens keek zag ik hoe een kleine, nieuwe horen tussen de andere opkwam; drie van de oude horens werden uitgerukt om er plaats voor te maken. En in die horen bevonden zich ogen als mensenogen en een mond vol grootspraak.

Het Romeinse Rijk heeft alle slechte eigenschappen in zich (Babylon, Meden en Perzen, Grieken en Syrië). Wat Joannes (profetie of niet) onderlijnt is dat er een keizercultus kwam (later: wierook voor Decius en diocletianus)

De profeet Daniël zag in een droomgezicht vier dieren opkomen uit de zee, nl. een leeuw, een beer, een panter en een vierde naamloos dier. Onder deze vier wereldrijken moeten het Babylonische, het Medisch-Perzische, het Griekse en het Romeinse rijk worden verstaan.

De mededelingen van Johannes komen treffend overeen met die van Daniël

Daniël 7

Openbaring 13

- a. In beide gevallen is sprake van de zee als oorsprong van de rijken (of het rijk). Hiermee worden symbolisch de volkeren in beroering aangeduid en daadwerkelijk de Middellandse Zee, d.w.z. het geografisch gebied waar deze rijken hun macht uitoefenen.
- b. Daniël spreekt over vier dieren; Johannes beschrijft slechts één beest;

Dit verschil is eenvoudig te verklaren, want in de dagen van Johannes hadden het Babylonische-, het Medisch-Perzische- en het Griekse rijk hun rol al lang gespeeld en waren van het toneel verdwenen. Zowel Daniël als Johannes spreken over leeuw, beer en panter.

- c. Daniël ziet het Babylonische rijk (Nebukadnessar Dan 2:38) als een leeuw, het Medisch-Perzische rijk (Cyrus of Kores Jes. 44: 28; 45:1), als een beer en het Griekse rijk, Alexander de Grote (Dan. 8:21; 11:3) als een panter. ----- Johannes ziet één beest dat op een luipaard lijkt, voeten van een beer heeft en een muil als die van een leeuw.

zij het beest, dat de wond des zwaards had, en weder leefde, een beeld zouden maken. 15 En hetzelfde werd macht gegeven om het beeld van het beest een geest te geven, opdat het beeld van het beest ook zou spreken, en maken, dat allen, die het beeld van het beest niet zouden aanbidden, gedood zouden worden. 16 En het maakt, dat het aan allen, kleinen en groten, en rijken en armen, en vrijen en dienstknechten, een merkteken geve aan hun rechterhand of aan hun voorhoofden; 17 En dat niemand mag kopen of verkopen, dan die dat merkteken heeft, of den naam van het beest, of het getal zijns naams. 18 Hier is de wijsheid: die het verstand heeft, rekene het getal van het beest; want het is een getal eens mensen, en zijn getal is **zeshonderd zes en zestig**.

Het beest dat Johannes zag, is hetzelfde als het vierde dier van Daniël, namelijk het Romeinse rijk, als gegroeid uit.. Zelfs de omgekeerde volgorde: Daniël zag vooruit in de toekomst, terwijl Johannes op deze rijken terugkeek, zoals ze er geweest waren

Zo toont Daniël dat het vierde dier door een oordeel van God (Dan. 7: 26) de macht ontnomen wordt, waarna het koninkrijk van de Allerhoogste wordt opgericht (Dan. 7:27). Johannes beschrijft eveneens dat het beest door een oordeel van God te niet gedaan wordt (Openb. 19), waarna het vreedrijk of duizendjarig rijk wordt opgericht (Openb. 20). over tijd, tijden en een halve tijd, Johannes heeft het over 42 maanden. (cf. 1260 dagen).

De overeenkomst tussen het vierde dier van Daniël en het beest dat Johannes zag, kan in een aantal punten worden uitgewerkt - beide profeten zeggen dat het dier (of beest) 10 horens heeft (Daniël 7:7; Openb. 13:1); -beiden getuigen dat het dier of beest een mond heeft vol grootspraak en lastering (Daniël 7:8; Openb. 13:5; vergel. ook Daniël 7:25a); - in beide gevallen wordt gezegd dat het dier of beest strijd voert tegen de heiligen en hen overwint (Daniël 7:21, 25; Openb. 13:7); - zowel Daniël als Johannes geven de duur aan van deze vervolgingsperiode. Daniël spreekt: Het vierde dier wordt vereenzelvigd met de dictator van de toekomst, die door Daniël beschreven wordt als de kleine hoorn, die zich verheft boven de anderen. Bij Johannes gaat dit zover, dat hij met *het beest* meer deze dictator dan specifiek zijn rijk aanduidt. Zo lezen we in Openb. 19:20 dat het beest en de valse profeet levend geworpen worden in de poel van vuur. Duidelijk is, dat hier de regeerder en niet het rijk wordt bedoeld.

Het Romeinse rijk was in de eerste eeuw voor Christus zo dominant en stabiel geworden dat het rijk, en in het bijzonder de keizer, vanaf Augustus (27 voor – 14 na Christus) religieuze trekken kreeg. Pas na zijn overlijden zou de keizer goddelijk worden. Daarom hebben de eerste keizers wel actief geïnvesteerd in de verering van hun voorgangers, maar voor zichzelf nog geen goddelijke eer opgeëist. De keizercultus, het goddelijk noemen van een keizer en het bouwen van een tempel voor hem was daar een teken van loyaliteit. Het was voor hen een natuurlijke reactie op de grote macht van de keizer, en de voordelen die zijn regering hen bracht. De keizercultus was oorspronkelijk ingebed in de traditionele cultus. Vaak werd de keizer samen met de godin Roma vereerd. De keizercultus versterkte het geloof dat Rome door de goden gekozen was om de wereld te regeren. Gedurende de eerste eeuw na Christus nam de keizercultus steeds sterkere vormen aan. Waren de eerste keizers gematigd in het aanvaarden van de eer, en vereerden ze vooral de reeds overleden keizers, de keizers Caligula, Nero en Domitianus stimuleerden juist de verering van zichzelf. In 29 voor Christus werd er in Efeze een tempel werd gebouwd die gewijd was aan Roma en Julius (reeds overleden). Maar ruim een eeuw later, tijdens de regering van Domitianus, werd in hetzelfde Efeze een tempel gebouwd die gewijd was aan de hele Flaviaanse dynastie, inclusief de nog levende keizer, zonder inbegrip van Roma of de senaat. De keizercultus functioneerde in de praktijk als de religieuze legitimatie van de politieke orde. In Klein Azië werd er via de keizercultus een betekenisvolle verbinding gelegd tussen het verre Rome en de eigen leefomgeving. Dat kwam doordat de keizercultus geworteld was in het Griekse patroon-cliënt systeem. Een patroon deed allerlei goede dingen voor een stad, en als reactie daarop kon hij rekenen op de loyaliteit van de inwoners. Belangrijke patronen kregen goddelijke eer, zij werden weldoener of redder genoemd. Het doel van de verering van zo'n weldoener was vooral het zich verzekeren van zijn gunst in de toekomst. Een doel dat overigens impliciet moest blijven om te kunnen functioneren. De keizer werd gezien als de grote patroon. De goddelijke eer die hij kreeg had alles te maken met de sociale en politieke verwachtingen die de mensen van hem hadden. Door de cultus was hij niet ver weg, maar dichtbij. Het systeem werkte twee kanten op. De keizer kreeg goddelijke eer, maar de steden die hem vereerden en zo de titel neokoros (tempelbeheerder) kregen, namen zelf ook toe in status. Binnen die steden kreeg de lokale elite vaak allerlei belangrijke posities in de cultus, waardoor hun positie als machthebber bevestigd werd. Dat verklaart voor een deel hun enthousiasme voor de keizercultus. De keizercultus was dus niet enkel een religieuze zaak die voortkwam uit zelfvergoddelijking van de keizer. Het was veel meer het voertuig waarmee de mensen in het oostelijke deel van het rijk hun verhouding tot de keizer en tot elkaar definieerden. In die verhouding waren religie en politiek onontwarbaar met elkaar verbonden. Het systeem was noodzakelijk om de politieke orde te blijven garanderen. Vandaar dat Johannes' oppositie tegen dit systeem zo gevaarlijk was. Omdat de christenen zowel met de heidense cultus als met de keizerverering moeite hadden, kon het niet anders dan dat ze daar moeilijkheden mee kregen. Toch heeft dat even geduurd. Want de christenen werden in het begin als een joodse sekte gezien. En de joden hadden bepaalde privileges op godsdienstig gebied. Maar toen het christendom zich begon te onderscheiden van het jodendom vervielen die voorrechten. En omdat de christenen een multi-etnische religie hadden, zonder duidelijk cultisch centrum, lag het voor de hand dat ze verdacht werden van activiteiten die het daglicht niet konden verdragen. De eerste vervolging, onder Nero in 64-65 na Christus, had als aanleiding dat Nero een zondebok zocht voor de brand die in Rome gewoed had. Deze vervolging had nog niet als aanleiding dat ze weigerden de keizer te vereren. Maar als argument werd wel gebruikt dat ze antisociaal en atheïstisch (in de zin dat ze de Romeinse goden niet wilden vereren) waren. Die eerste vervolging bleef beperkt tot Rome en vóór keizer Decius (249-251 na Christus) zijn er geen van rijksbrede vervolgingen geweest. In de eerste eeuwen is de christenvervolging beperkt gebleven tot regionale oprispingen, vaak gesteund door de lokale overheid. Het is waarschijnlijk dat er ten tijde van het schrijven van Openbaring, in Klein Azië al wel wat incidentele vervolgingen waren geweest. De dood van Antipas in 2,13 zou heel goed tijdens zo'n vervolging gebeurd kunnen zijn. En de verbanning van Johannes is volgens 1,9 het gevolg van zijn evangelieverkondiging.

Sommigen dateren het boek ten tijde van de Romeinse keizer Nero, die regeerde van 54-68, anderen in de laatste jaren van de regering van keizer Domitianus, die regeerde van 81-96. Weer anderen dateren het ten tijde van de Romeinse keizer Trajanus, die regeerde van 98-117. In ieder geval moet het boek gelezen worden tegen de achtergrond van de vervolging van christenen in Klein-Azië. Zij werden vervolgd omdat zij alleen Jezus Christus wilden vereren, en niet de Romeinse keizer

In het hoofdedeelte (4:1-22:5) vormen reeksen van zeven een aanknopingspunt voor verdere onderverdeling.

Zo vinden we in 6:1-8:5 een visioen over zeven zegels,

in 8:6-11:19 een over zeven bazuinen,

in 15:1-16:21 een over zeven offerschalen.

Reeds had in 64 de uitbarsting onder Nero te Rome plaatsgehad; Antipas, de 'trouwe getuige', was al ter dood gebracht (Apk 2,13); onder Domitianus waren tegen sommige christenen strafmaatregelen genomen. Maar de eigenlijke, systematische christenvervolging lag nog in de toekomst. Johannes heeft de antichristelijke tendentie die school in het Romeinse Rijk met zijn toenemend staatsabsolutisme en zijn vooral in Klein-Azië welig tierende keizercultus onderkend en de komende, onvermijdelijke strijd van 'Babylon' tegen de bruid van het lam voorspeld. Op de wijze van de apokalyptische ziener beschouwt hij dit conflict tussen Rome en de kerk in zijn diepste wezen en naar zijn uiteindelijke, eschatologische betekenis als het grote conflict tussen God en de anti-goddelijke, satanische macht, waarvan de uitslag voor de gelovige niet twijfelachtig kan zijn. Dit betekent dat wat in de Apokalyps concreet is, eigentijds is en dat de toekomst alleen symbolisch en volgens de conventies van het genre wordt weergegeven. Het betekent ook dat men in dat boek geen concrete voorspellingen mag zoeken omtrent de geschiedenis van de kerk en allerminst chronologische gegevens.